

Maja BONAČIĆ MANDINIĆ

NALAZI NOVCA NA LOKALITETU BARE U VIDU

THE COIN FINDS FROM NARONA - BARE

UDK: 904 : 737.1 (497.5 Bare) "01/04"

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 20. 1. 2002.

Odobreno: 15. 3. 2002.

Maja Bonačić Mandinić

HR, 21000 SPLIT

Arheološki muzej

Zrinsko-Frankopanska 25

Na istraživanjima lokaliteta Bare, na području antičke Narone, provedenima od 1990. do 1996. pronađeno je trideset dva primjerka rimskoga novca. Među njima je jedan prepolovljen as iz vremena Rimske Republike, a ostalih trideset jedan primjerak pripada razdoblju Carstva od 2. do 5. stoljeća. Iz 2. stoljeća su tri komada, iz 3. stoljeća četiri, a 4. stoljeće je, kao i obično, najviše zastupljeno, ovoga puta s devetnaest primjeraka novca. Najkasniji novac je iz vremena Lea I., iz druge polovine 5. stoljeća.

Na istraživanjima lokaliteta Bare, na području antičke Narone, provedenima od 1990. do 1996. pronađeno je trideset dva primjerka rimskoga novca. Među njima je jedan primjerak iz vremena Rimske Republike, a ostalih 31 primjerak pripada razdoblju Carstva od 2. do 5. stoljeća. Novca 1. stoljeća nije nađeno. Iz razdoblja Rimske Republike, iz 2. st. pr. Kr. potječe prepolovljen as, koji je, sudeći po istrošenosti, bio u dugotrajnoj upotrebi. Prepolovljene ase već smo susretali na području Narone, i to pri istraživanju na lokaciji Njive-Podstrana.¹ Ovakav novac bio je u optjecaju u nedostatku sitnoga novca, najčešće u prvoj polovini 1. stoljeća.² Jedan takav primjerak nalazio se u ostavi republikanskih denara iz Gajina u Kaštel Sućurcu.³ Isto tako su nam poznati i s istraživanja na rtu Ploča.⁴

* Ovaj rad sastavni je dio posebnog otiska Narona III.

** Fotografije: Branko Pender

¹ BULJEVIĆ, 204

² KOS, s.v. Prepolavljanje novca

³ BULIĆ 1901

⁴ MANDINIĆ 1999

Iz 2. stoljeća potječu sesterciji Marka Aurelija i Julije Domne, najbolje sačuvani od novca nađena u Barama, te po jedan as Hadrijana i Faustine II. Nalazi novca Antonina Pija ili Marka Aurelija poznati su iz Sv. Vida,⁵ a Faustine II. sa lokaliteta Njive-Podstrana.⁶ Novac Hadrijana i Faustine II. iz Narone, ali nepoznate točnije lokacije nalaza, nalazimo i u Zbirci u Vidu.⁷ U makarskom Gradskom muzeju čuva se dupondij Marka Aurelija, nađen na području Narone.⁸

Treće stoljeće je zastupljeno antoninijanima careva Galijena, Klaudija II. i Aurelijana, te Tetrica I. Nalazi novca ovih careva, osim Tetrica, već su zabilježeni u Naroni.⁹

Dvadeset primjeraka novca 4. stoljeća većinom je vrlo loše sačuvano. Kovnica je vidljiva tek na osam primjeraka: od njih su četiri iz kovnice Tesalonika, dva iz kovnice Roma, te po jedan iz Konstantinopola i Siscije. Na ovom malom uzorku novca 4. stoljeća prevladavaju istočne kovnice, dok smo do sada mogli ustanoviti laganu prednost zapadnih. O tom pitanju je za sada teško dati konačan zaključak i valja pričekati s rezultatima analize kovnica 4. stoljeća na novcu s drugih, istraženih, a još neobjavljenih lokaliteta u Vidu.¹⁰

Zanimljiv nam je i vrijedan nalaz maloga brončanoga novca Lea I., jer predstavlja prvi primjerak novca 5. stoljeća iz Narone, kojega je bilo moguće identificirati. Novac Lea I. iz Bara je loše sačuvan. Avers je nešto bolje sačuvan, pa smo mogli utvrditi sličnost s jednim primjerkom novca Lea I. iz ostave s područja Dalmacije, koja se nalazi u zbirci American Numismatic Society.¹¹ Prema njemu bismo onda Leov novac iz Bara mogli odrediti kao RIC X, 701, iz kovnice Konstantinopol. Novac 5. stoljeća ni približno nije čest i uobičajen nalaz kao novac ranijih stoljeća Rimskoga Carstva. Na lokalitetu Sv. Vid nađen je jedan novac koji nije bilo moguće preciznije opisati, osim kao mali novac AE 4 s konca 4. ili iz 5. stoljeća.¹² Na području Dalmacije poznati su nam nalazi novca Lea I. u ostavi iz Budve,¹³ i gore spomenutoj ostavi iz Dalmacije. Možemo pribrojiti ovoj grupi i ostavu iz zbirke sveučilišta Yale, po svoj prilici

⁵ MANDINIĆ 1998, 183. O istraživanjima Sv. Vida MARIN 1998

⁶ BULJEVIĆ, 211

⁷ MANDINIĆ, Pecunia

⁸ MANDINIĆ 1997, 20

⁹ BULJEVIĆ, 209; MANDINIĆ, Pecunia. Sa istraživanja u trasi vodovoda u Vidu 1985., također, potječe jedan Tetricov novac, neobjavljen; o istraživanju u trasi vodovoda BUŠKARIOL 1986; ID 1989.

¹⁰ Za novac 4. stoljeća iz Narone: BULJEVIĆ, 204 i 208; MANDINIĆ 1997, 22-24; EAD, 1998, 183, 184 i 188; EAD, Pecunia.

¹¹ PEARCE, WOOD 1934, 275, Pl. VII, 15

¹² MANDINIĆ 1998, 184

¹³ DEMO, Appendix I. 207-216

nađenoj na području od Dalmacije do Grčke.¹⁴ Sve nabrojene ostave sakrivene su u vrijeme Lea I., odnosno ona iz Budve nešto malo kasnije.

Analiza novca nađena u Barama nov je prilog proučavanju cirkulacije novca u Naroni. Usporedit ćemo taj novac s onim iz Sv. Vida i s lokaliteta Njive-Podstrana. Za razliku od 45 primjeraka novca iz Sv. Vida, koji pokrivaju vremensko razdoblje od 2. st. pr. Kr. do 16. stoljeća, 32 komada novca iz Bara pripadaju vremenu od 2. st. pr. Kr. do 5. stoljeća. Na lokalitetu Njive-Podstrana nađeno je devet komada novca koji pripadaju razdoblju od kraja 3. odnosno 2. st. pr. Kr. do 4. stoljeća. Za nalaze sa svih triju lokaliteta zajedničko je to da nema nalaza novca 1. stoljeća poslije Krista.

KATALOG

Kratice:

BMCRE IV	H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum, Volume IV, London 1940.
BMCRE V	H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum, Volume V, London 1950.
LRBC	P. V. Hill, J. P. C. Kent, R. A. G. Carson, Late Roman Bronze Coinage, London 1960.
RIC	H. Mattingly, E.A. Sydenham, et al., The Roman Imperial Coinage, London 1923-1994.
RRC	M.H. Crawford, Roman Republican Coinage, Cambridge 1874.

Vladar	Vrijeme	Kovnica	Literatura
Republika			
*1 As	2. st. pr. Kr.	Roma	RRC ?
Hadrianus			
*2 As	117.-138.	?	RIC ?
M. Aurelius			
*3 S	167.-169.	Roma	BMCRE IV, 1333 ili 1345
(Faustina II.)			
*4 As	145.-175.	?	RIC ?

¹⁴ADELSON, KUSTAS 1960

Septimimius Severus (Iulia Domna)			
*5 S	196.-209.	Roma	BMCRE V, 764
Gallienus			
*6 An	253.-268.	Siscia	RIC 553?
Claudius II.			
*7 An	268.-270.	Roma	RIC 104
*8 An	268.-270.	Roma	RIC
Aurelianus			
*9 An	270.-275.	?	RIC ?
Tetricus I.			
*10 An	270.-273.	Gallia	RIC 62
Licinius I.			
*11 Num	312.-313.	Tessalonika	RIC, 59
Constantinus I. ili sinovi			
*12 AE 3	335.-341.	?	LRBC ?
*13 - 14 AE 3/AE 4	335.-341.	?	LRBC ?
Constans ili Constantius II.			
*15 AE	341.-346.	Tessalonika	LRBC 859-861
Constantius II.			
*16 AE 3	351.-354.	Tessalonika	LRBC 1681
Valentinianus I.			
*17 AE 3	364.-367.	Siscia	LRBC 1288?
Valens			
*18 AE 3	364.-367.	Constantinopolis	RIC 16
Valentinianus I. ili Valens			
*19 AE 3	364.-375.	?	LRBC ?

Valens, Gratianus ili Valentinianus II.

*20 AE 3	364.-378.	Tessalonika	LRBC ?
----------	-----------	-------------	--------

Valentinianus II.

*21 AE 2	378.-383.	Roma	LRBC 752
----------	-----------	------	----------

Leo I.

*22 Num	457.-474.	Constantinopolis ?	RIC X, 701 ?
---------	-----------	--------------------	--------------

Neodređen

*23 AE 3	4. st.	?	LRBC ?
----------	--------	---	--------

*24 AE 3	4. st.	?	LRBC ?
----------	--------	---	--------

*25 -31 AE 4	4. st.	?	LRBC ?
--------------	--------	---	--------

*32 AE 3/AE 4	4. st.	?	LRBC ?
---------------	--------	---	--------

1 ZV 1342. Prepolovljen. T.: 10,46 g; Dim.: 28 x 14 mm; Jako istrošen. Vid, bazilika u Barama, prostorija B, na dubini od 110 cm od temeljne stope sjevernoga zida bazilike, 14. 6. 1996.

2 ZV 1345. Av.: Glava cara d. T.: 7,03 g; Dim.: 24 x 25 mm; Jako istrošen. Vid, bazilika u Barama, uza zid 2, 16. 3. 1993.

3 ZV 1317. Av.: (M) ANTONINVS AVG A(RM PARTH MAX). Rv.: () S C. Tip: Ekvitas sjedi l. drži vagu i rog obilja. T.: 22,14 g; Dim.: 28 mm; Pol. kal. 7. Istrošen. Bazilika u Barama, u apsidi, u razini odnosno nešto ispod razine donjeg poda, 5. 12. 1990.

4 ZV 1326. T.: 8,48 g; Dim.: 25 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, podnica u sloju gline, 10. 11. 1994.

5 ZV 1733. Av.: IVLIA AV(GVSTA), poprsje carice d. Rv.: (CERE)S S C. Tip: Cerera stoji, drži klasje žita i dugačku baklju, do nogu oltar. T.: 19,03 g; Dim.: 28 x 27 mm; Pol. Kal. 1. Istrošen. Vid, bazilika u Barama, uz unutrašnji zid u crkvi; hodnik između južnog zida crkve i zida istok-zapad u crkvi, 30 cm od temeljne stope južnog zida, 28. 5. 1996.

6 ZV 1344. Av.: (GALLIE)NV(S). Glava cara sa zrakastom krunom. Rv.: (A)EQVI(T) AVG. Tip: Ekvitas drži vagu i rog obilja. T.: 2,57 g; Dim.: 18 x 19 mm; Pol. kal. 12. Istrošen. Vid, bazilika u Barama, u nasipu, darovao B. Boras-Kuso, 31. 3. 1993.

7 ZV 1327. Av.: ()AVG. Rv.: ()AVG. Tip: Viktorija I. T.: 2,13 g; Dim.: 18 mm; Pol. kal. 5. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, između zida 1 i 2, 13. 3. 1993.

8 ZV 1341. Av.: (DI)VO CLAV(DIO). Glava cara sa zrakastom krunom. Rv.: CONSECRATIO. Tip: Orao. T.: 2,12 g; Dim.: 21 mm; Pol. kal. 9. Jako istrošen. Šiljegove bare, 22. 5. 1996.

9 ZV 1346. Av.: (). Glava cara d. Rv.: (CONCORDIA MILITVM). Tip: Car se rukuje s Konkordijom. T.: 3,05 g; Dim.: 21 x 22 mm; Pol. kal. 11. Jako istrošen. Vid, bazilika u Barama, uza zid 2, 16. 3. 1993.

10 ZV 1343. Av.: (IMP TE)TRICV(S P F AVG). Glava cara sa zrakastom krunom. Rv.: CON(CORDIA AVG). Tip: Konkordija drži pateru i rog obilja. T.: 2,21 g; Dim.: 16 x 17 mm; Pol. kal. 12. Istrošen. Vid, bazilika u Barama, u nasipu, 1. 4. 1993.

11 ZV 1324. Av.: IMP LIC LICINIVS P F AVG. Rv.: IOVI CONSERVATORI (AVGGNN). T.: 3,00 g; Dim.: 23 x 25 mm; Pol. kal. 12. Istrošen. Bazilika u Barama, vanjska strana sjevernoga zida, 20. 11. 1990.

12 ZV 1319. Rv.: (GLORIA EXERCITVS). Tip: Dva vojnika i jedna standarda u sredini. T.: 1,50 g; Dim.: 15 x 13 mm; Pol. kal. 1. Jako istrošen. Bazilika u Barama, u apsidi, u razini odnosno nešto ispod razine donjeg poda, 5. 12. 1990.

13 ZV 1332. Rv.: (GLORIA EXERCITVS). Tip: Dva vojnika i jedna standarda u sredini. T.: 1,98 g; Dim.: 16 mm; Pol. kal. 6. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 1, ispod mlade podnice, 5. 3. 1993.

14 ZV 1340. Rv.: (GLORIA EXERCITVS). Tip: Dva vojnika i jedna standarda u sredini. T.: 1,74 g; Dim.: 12 x 13 mm; Pol. kal. 7. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, između istočnoga i sjevernoga zida, 11. 3. 1993.

15 ZV 1331. Rv.: (VICTORIAEDDAVGGQNN) SMTSE. Tip: Dvije Viktorije jedna nasuprot drugoj. T.: 0,95 g; Dim.: 14 x 13 mm; Pol. kal. 7. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, iznad spoja sjevernoga i istočnoga zida, 12. 3. 1993.

16 ZV 1318. Av.: DN CONSTANTIVS (). Rv.: (FEL TEMP REPARAT)IO; SMTS. T.: 2,05 g; Dim.: 18 mm; Pol. kal. 5. Jako istrošen. Bazilika u Barama, u apsidi, u razini odnosno nešto ispod razine donjeg poda, 5. 12. 1990.

17 ZV 1734. Av.: DN VALENTI(NIANVS P F AVG), poprsje cara d. Rv.: (SECVRITAS REI PVBLICAE) ASISC. Tip: Viktorija ide d. T.: 1,44 g. Dim.: 17 mm; Pol. Kal. 12. Jako istrošen. Vid, bazilika u Barama, slučajan nalaz u narteksu bazilike, 18. 6. 1996.

18 ZV 1329. Av.: DN VAL(ENS P F AVG). Rv.: (GLORIAROMANORVM) CONSA. T.: 1,73 g; Dim.: 17 x 16 mm; Pol. kal. 3. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, sjeveroistočno od apsida, u sloju donjih zidova, 12. 3. 1993.

19 ZV 1322. Av.: DN VAL()AVG. Rv.: (SECVRITAS REIPVB)LICAE. T.: 2,04 g; Dim.: 17 x 18 mm; Pol. kal. 7. Jako istrošen. Bazilika u Barama, prostorija B, 29. 5. 1996.

20 ZV 1333. Fragmentiran. Rv.: (SECVRITAS REI PVBLICAE). Tip: Viktorija ide l. T.: 1,17 g; Dim.: 15 x 12 mm; Pol. kal. 12. Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 1, ispod mlade podnice, 9. 3. 1993.

21 ZV 1321. Av.: (DN VALENTI)NIANVS PF AVG. Rv.: (REPARA)TIO REIPVB; SMRP. T.: 4,00 g; Dim.: 22 mm; Pol. kal. 6. Dobro sačuvan. Bazilika u Barama, prostorija B, uz mensu, 29. 5. 1996.

22 ZV 1325. Av.: (DN L)EO. Rv.: (C)O(N). Tip: Car i zarobljenik; u. T.: 0,86 g; Dim.: 10 mm; Pol. kal. 12. Istrošen. Bazilika u Barama, u štu iznad podnice, 4. 12. 1990.

23 ZV 1330. T.: 2,06 g; Dim.: 16 x 14 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, uza zid 3, 16. 3. 1993.

24 ZV 1320. Av.: Poprsje vladara d. T.: 1,94 g; Dim.: 15 x 14 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, u apsidi, u razini odnosno nešto ispod razine donjeg poda, 5. 12. 1990.

25 ZV 1337. T.: 1,34 g; Dim.: 13 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između sjevernoga i istočnoga vanjskoga zida, 11. 3. 1993.

26 ZV 1334. Rv.: Tip: Viktorija ide l. T.: 1,10 g; Dim.: 13 x 12 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između podnice i paljevinskog sloja, 15. 11. 1994.

27 ZV 1339. T.: 1,07 g; Dim.: 14 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između sjevernoga i istočnoga vanjskoga zida, 11. 3. 1993.

28 ZV 1338. T.: 0,95 g; Dim.: 15 x 13 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između sjevernoga i istočnoga vanjskoga zida, 11. 3. 1993.

29 ZV 1328. T.: 0,69 g; Dim.: 12 x 13 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, sektor 3, blizu zida 2, 12. 3. 1993.

30 ZV 1335. T.: 0,67 g; Dim.: 12 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između sjevernoga i istočnoga vanjskoga zida, 11. 3. 1993.

31 ZV 1336. T.: 0,60 g; Dim.: 13 x 11 mm; Jako istrošen. Bazilika u Barama, između sjevernoga i istočnoga vanjskoga zida, 11. 3. 1993.

32 ZV 1323. T.: 1,13 g; Dim.: 15 mm; Pol. kal. 7. Jako istrošen. Bazilika u Barama, prostorija B, 29. 5. 1996.

LITERATURA

ADELSON, KUSTAS

H. L. ADELSON, G. L. KUSTAS, A Bronze Hoard of the Period of Leo I, American Numismatic Society, Museum Notes IX, New York, 1960.

BULIĆ 1901

F. BULIĆ, Descrizione di due ripostigli di denari della republica romana, Bullettino di archeologia e storia dalmata 24, 1901, Supplemento al n. 1

BULJEVIĆ

Z. BULJEVIĆ, Njive-Podstrana: Groblje iz vremena seobe naroda u Naroni, VAHD 90-91, 1997-1998.

BUŠKARIOL 1986

F. BUŠKARIOL, Nastavak zaštitnih istraživanja na trasi vodovoda u Vidu, Obavijesti HAD-a XVIII-2, Zagreb, 1886.

BUŠKARIOL 1989

F. BUŠKARIOL, Prinosi kasnoantičkoj sakralnoj topografiji Narone, Lychnid 7, Ohrid, 1989.

DEMO

Ž. DEMO, Ostrogothic Coinage from Collections in Croatia, Slovenia and Bosnia & Herzegovina, Situla 32, Ljubljana, 1994.

KOS Leksikon

P. KOS, Leksikon antičke numizmatike, Zagreb, 1998.

MANDINIĆ 1997

M. BONAČIĆ MANDINIĆ, Zbirka antičkog novca u Gradskom muzeju Makarske. Makarsko primorje 3, Makarska, 1997.

MANDINIĆ 1998

M. BONAČIĆ MANDINIĆ, Nalazi novca s lokaliteta Sv. Vid, VAHD 87-89, 1994-1996, Split, 1998.

MANDINIĆ 1999

M. BONAČIĆ MANDINIĆ, The Coin Finds at Ploča Promontory, Atti di Convegno "I Greci in Adriatico" Urbino 1999, u tisku.

MANDINIĆ

M. BONAČIĆ MANDINIĆ, Pecunia Naronitana, Izdanja Hrvatskoga arheološkog društva, u pripremi

MARIN 1998

E. MARIN, Sv. Vid, Starokršćanska bazilika i krstionica Narone, Srednjovjekovno groblje, Novovjekovna crkva, VAHD 87-89, 1994-1996, Split, 1998

THE COIN FINDS FROM NARONA - BARE

(S u m m a r y)

Thirtytwo Roman coins were found at the excavations, campaigns 1990 – 1996, on the location called Bare at the site of ancient Narona, today village of Vid in Dalmatia. One coin is Roman Republican and the rest is a group of 31 Roman Imperial coins. The Imperial coins belong to the period from the 2nd century to the 5th century. The Republican coin is a 2nd century B.C. as, but it is halved. It is quite worn due to the long use. The halved asses are already known from Narona, found on the location Njive-Podstrana (Buljević, 204).

The best-preserved coins from Bare are the sestertii of Marcus Aurelius and Julia Domna. The other 2nd century coins are asses of Hadrian and Faustina II. The 2nd century coins from Narona have been found at the excavations of the church of St. Vid (Mandinić, 1998, 183). Few, of Narona – of unknown provenance are kept in the museum collections in Vid (Mandinić, Pecunia) and Makarska (Mandinić, 1997, 20).

The 3rd century coins are the antoniniani of Gallienus, Claudius II and Tetricus. These coins, except for Tetricus, have been previously recorded in Narona (Buljević, 209; Mandinić, Pecunia).

Twenty 4th century coins were found at Bare. Most of them are badly preserved. The mint is legible in eight cases only. Four coins are from the mint of Thessalonika, two are from the mint of Rome, and one is from the mint of Constantinopolis, and Siscia respectively.

The only 5th century coin is a nummus of Leo I. It is the first 5th century coin known from Narona so far. One nummus, completely worn and obliterated was found in St. Vid, but one cannot tell whether it is late 4th or 5th century nummus. Leo's coin from Bare could be easily compared to a coin coming from a hoard from Dalmatia, kept in the collection of American Numismatic Society (Pearce, Wood 1934, Pl. VII, 15). The portraits on both coins are almost identical. On the example from Narona, only the last two letters are legible, and the reverse is worn, except that the letter O is legible in the exergue. However, according to the still visible traces of relief, it is obvious that there was no lion on the reverse, but the Emperor dragging captive. The 5th century coins from Dalmatia are known from the hoards, the above mentioned one, and the one from Budva (Demo, Appendix I). One hoard from Leo's period of unknown provenance, kept in Yale collection, is described as coming from somewhere between Dalmatia and Greece.

Comparing the thirty two coins from Narona – Bare, to forty five coins found at Narona - St. Vid, and the nine coins from Narona – Njive-Podstrana, the difference is obvious. At Bare, the coins belong to the period from 2nd century B.C. to the 5th century. At St. Vid, the coins range from the 2nd century B.C. to the 16th century, and at Njive-Podstrana from the late 3rd or early 2nd century B. C. to the 4th century. Yet, the lack of the 1st century coins is common for all three locations in Narona.

3

5

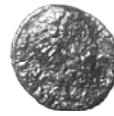
6

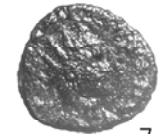
9

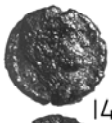
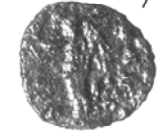
10

12

7

14

16

20

21

